

1991-yildan
chiqa boshlagan

2024-yil. 5-son

ISSN 2010-5584

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz

BARCHA UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA "ILM – SAODAT KALITI" SHIORI OSTIDA
"SO'NGGI QO'NG'IROQ" TADBIRLARI BO'LIB O'TDI

Ushbu son

ADABIY TAQVIM

Mirtemir va
To'ra Sulaymon

3
bet

METODIK TAVSIYA

O'zbek tilini
xorijlik talabalarga
o'rgatishda "o'zaro
munosabat" tamoyili

14
bet

TAHLIL

The image of
childhood in the
English literature

18
bet

TADQIQOT

Is'hoqxon Ibrat va
ta'lim masalasi

32
bet

В ПОМОЩЬ
ПРЕПОДАВАТЕЛЮ

О традиции и
новаторстве в
литературе

52
bet

O'zbekiston
Matbuot va axborot
agentligida 2014-
yil 19-dekabrda
0055-raqam bilan
qayta ro'yxatga
olingan
2024-yil. 5-son

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING
SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Tahrir hay'ati:

Hilola UMAROVA
Farhod BOQIYEV
Qozoqboy YO'LDOSHEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Jabbor ESHONQULOV
Abdurahim NOSIROV
Bahodir JOVLIYEV
Yorqinjon ODILOV
Valijon QODIROV
Tolib ENAZAROV
Ravshan JOMONOV
Nilufar NAMOZOVA
Sanobar TO'LAGANOVA
Yo'ldosh RAHMATOV
Anatoliy LIXODZIYEVSKIY
Elvina ALIYEVA
Qodirjon NOSIROV
Reymov BEKKENBAUER
Yuliya MUSURMANOVA
Bashorat BAHRIDDINOVA
Shahnoza TURNIAZOVA
Ra'no ABDUSALOMOVA
To'liqin XOLJO'RAYEV
Xadicha MUHIDDINOVA
Umid XO'JAMQULOV
Shahobiddin RASULOV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Bosh muharrir

Farrux JABBOROV

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Yuliya MUSURMANOVA

Tahririyat manzili:

100011, Toshkent shahri
Navoiy ko'chasi 30-uy.
Telefon: (97) 746-28-44,
(93) 554-57-67
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
web-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Jurnal dan ko'chirib bosilgan maqolalar "Til va adabiyot ta'limi" dan olindi, deb izohlanishi shart.

Jurnalda nashr etilgan maqolalarda mualliflarning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kelmaydigan fikr-mulohazalari bo'lishi mumkin. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqiriz qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Mualliflarning ismi va familiyasi shaxsini tasdiqlovchi pasportiga muvofiq yoziladi.

Bosmaxonaga. 2024.28.05. da topshirildi. Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x84/8. Shartli bosma tabog'i 6,0. "Arial" garniturasini 10, 11 kegl. "GOLD PRINT PRESS" MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Manzil: Toshkent shahri Uchtepa tumani 11-mavze 43-uy. Buyurtma Adadi 7100 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

MUNDARIJA

Adabiy taqvim	
Azizbek Turdiyev. "Uzilmas torlarim, sinmas sozlarim"	3
Adabiyotshunoslik	
Mahbuba Rahmonova. Afsonalarni ilmiy jihatdan o'rganishga doir	7
Shavkatbek O'mirzaqov. Qirg'iz oqinlari ijodida suv	8
Sobir Mansurov. Dilafgorning she'riy guldastasi	11
Metodik tavsiya	
Dilnavoz Ergasheva. Using "Callan method" in a student-centered approach	12
Dilfuza Po'latova. O'zbek tilini xorijlik talabalarga o'rgatishda "o'zaro munosabat" tamoyili	14
Zayniddin Qurbonov. Boshlang'ich sinflarda ot so'z turkumi	15
Xadicha Muxitdinova. Ta'lim boshqa tillarda olib boriladigan maktablarda Zahiriddin Muhammad Bobur ijodini o'rganish	16
Tahlil	
Inobat Narziyeva. The image of childhood in the English literature	18
Nurislom Khursanov. Exploring the cognitive field of dramatic text: a comparative analysis of John Osborne and Harold Pinter's works	19
Zukhra Khazratova, Khurshid Abdumajitov. The problem of understanding in intercultural communication	22
Zoir Taxirov. Publitsistik uslubda baholash hukmi	24
Donoxon Zulpiyeva. Fin ta'limi: hech kim ortda qolmaydi	26
Tadqiqot	
Dilnoza Mamirova. Parsellyativ qurilmali gaplarning reklama matnlarida qo'llanilishi	27
Elyor Murtazayev. Urush mavzusi o'zbek va jahon adabiyoti talqinida	28
Nozimaxon Mamadjanova. Tanlov sinflarda chet tili fanini o'qitish masalalari	30
Mahfuza To'ychiyeva, Shahlo Naraliyeva. Is'hoqxon Ibrat va ta'lim masalasi	32
Dilnoza Mamanova. Romanlarda makon, zamon va obrazlar o'xshashligi	34
Xamro Abdullayev. Romanda milliy va umuminsoniy qadriyatlar talqini	35
Zilola Shukurova. Tazkiraning o'zbek adabiyotidagi o'rni	38
Elbek Jumanov. "Ertak" so'zining etimologiyasiga doir ayrim mulohazalar	40
Kichik tadqiqot	
Dilnoza Qodirova. Adabiy ta'limda o'quvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi	41
Gulhayo Bo'riyeva. Amerikalik bolalar yozuvchisi Dr. Syuz asarlarining O'zbekistonda taniquilik darajasi	42
Ayjamal Jiyemuratova. Qoraqalpoq tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	44
Zebo Yodgorova. Bosma media tilida modal kirish so'zlar	45
Shahribonu Tohirova. Specific features of translating Uzbek complex words into English	46
Malohat Dadamirzayeva. Olam lisoniy manzarasining tarjimada ifoda etilishi	48
Методика. Опыт	
Аль-Мария Бабарахимова. Методы и приёмы развития устной речи у будущих учителей	49
В помощь преподавателю	
Кодиржон Носиров. О традиции и новаторстве в литературе	52
Гули Саломова. Критическое мышление личности в условиях межкультурных отношений	54
Языкознание	
Бибимарьям Раметова. Несколько слов о синтаксисе	57
Мадинабону Сатимова. Транспозиция в лингвистике	58
Литературоведение	
Нина Тимонина, Зарина Аманова. Образ народа в романах Федора Достоевского	60
Камила Ахмедова, Гульчехра Давлятова. Национально-культурная специфика русского детского фольклора	61
Научные исследования	
Азиза Муминова. История рекламы и этапы её развития	64
Зухриддин Нуридинов, Эльдар Гиздуллин, Нафисахон Кудбиева. Изучение русской литературы на занятиях по русскому языку как иностранному	65
Шахло Абдурахмонова, Гульчехра Давлятова. Риторика как наука и искусство	68
Замира Ахмадиллаева, Гульчехра Давлятова. Вариативность в системе грамматических норм в риторике	70
Инновационные технологии	
Саодат Исмаилова, Азиза Бедилова. Использование видеоматериалов как один из инновационных методов преподавания русского языка как иностранного	73
Мадина Шукурова. Электронные информационно-коммуникационные технологии в персонализации образовательного процесса	74
Паризод Хасанова, Ольга Ахмеджанова. Использование инновационных технологий при изучении синтаксиса на занятиях по русскому языку как неродному	76
Формы обучения	
Зумрад Ахмедова, Баходир Дехканов. Эффективные подходы в языковом обучении при подготовке студентов вузов к профессиональной деятельности	78
Барно Абдуллаева. Стратегии и практики при развитии коммуникативной компетенции при обучении русскому языку	79

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan Filologiya hamda Pedagogika
fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini
chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.

Malohat DADAMIRZAYEVA,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
roman-german tillari tarjimashunosligi kafedrası o'qituvchisi

OLAM LISONIY MANZARASINING TARJIMADA IFODA ETILISHI

Tarjimashunoslikning asosiy vazifasi tarjima ekvivalentligiga erishish hisoblanadi. Amaliyotda tasdiqlangan matnlarning fundamental tarjima qilinishini tan olgan holda, tarjima nazariyotchilari uning nisbiy ekani va obyektiv omil – matn tuzilishi va subyektiv omil – tarjimon mahoratiga bog'liqligini ta'kidlaydilar. Tarjimashunoslikka oid har qanday asar tarjima qilish qiyin bo'lgan holatlar bilan bog'liq: tarjimonning "soxta" do'stlari, o'ziga xos ismlar, geografik nomlar, idiomalar, so'z o'yinlari, giponimlar va gipernimlar, chastotadagi nomuvofiqliklar, assotsiativ sohalardagi farqlar, grammatik kategoriyalardagi nomuvofiqliklar shular jumlasidandir. Ekvivalent bo'lmagan, "lug'at" deb ataladigan qatlam katta qiyinchilikni keltirib chiqaradi.

Tarjima nazariyasining pragmatik g'oyalaridan biri alohida leksemalar leksik ekvivalentlik tamoyiliga qat'iy amal qilingan ikki tili lug'atdagidan farqli ravishda boshqacha tarjima qilingan hollarda ham o'zga tildagi matn aslga adekvat deb hisoblash mumkinligini tushunishdir. Aksincha, leksik ekvivalentlikni saqlash har doim ham adekvatlikni anglatavermaydi. Shunday qilib, ikki tili leksikografik an'ana ekvivalent sifatida faqat manba til leksemalariga mansub bo'lgan lug'aviy yozuvlarni taqdim etib, real tarjimani qo'llab-quvvatlashdan ko'ra, ko'proq unga to'sqinlik qiladi. Agar ushbu tor tushunilgan leksik ekvivalentlik tamoyiliga amal qilinsa, matn tarjima qilib bo'lmaydi, u nafaqat noadekvat, balki ma'nosiz ham bo'ladi [1: 128].

A.V.Pavlova "Tarjimashunoslik va madaniy tilshunoslikda tarjima qobiliyati" asarida E.V.Berdnikova dissertatsiyasida tasvirlangan noadekvat tarjima misolini tahlil qiladi. E.M.Remarkning "Uch o'rtoq" roman tarjimasida "Hayronman, qalpoqda qanday ko'rinasiz?" degan savolga javob quyidagicha bo'ladi: "Mo'ri tozalovchi kabi". Nemischa *Schornsteinfeger* "mo'rini tozalash" so'zi baland shlyapa kiygan odamni anglatib, nemislar uchun ko'chada mo'ri tozalovchini uchratish yaxshilik alomatidir. Rus tilida "mo'ri tozalash" kuyikish va axloqsizlik bilan bog'liq. Shuning uchun dialogning tarjimasini rasmiy ekvivalent, lekin funksional jihatdan muallif niyatiga mos kelmaydi, deb hisoblash mumkin. Garchi sof leksema darajasida *Schornsteinfeger* so'zi aniq bir so'z ekvivalentiga ega bo'lsa ham. Bunday

vaziyatda tarjimada madaniy stereotiplar hal qiluvchi rol o'ynaydi [2: 56].

Qisman ekvivalentlikning yetarlicha keng talqin qilingan tushunchasi tarjimaning ekvivalentligini baholashda yuzaga keladigan ba'zi ziddiyatlarni hal qilish imkonini beradi. Masalan, qisman ekvivalentlik predmet turlari o'rtasidagi munosabatni, idiomaning noidiomatik iboraga tarjimasini, uslubiy tafovutlar va assotsiativ sohalarda hajmidagi nomuvofiqlikni tavsiflashi mumkin. Tarjimada qisman ekvivalentlik nafaqat maqbul, balki muqarrardir.

Fransuz tilida être doué, -e lug'aviy birligi u yoki bu sifat, iste'dod, imkoniyatning tabiiy, o'ziga xos, ajralmas ekanini ta'kidlab, posséder fe'liga qarama-qarshi qo'yadi, bu egalik ajralmasligiga urg'u beradi. Grammatik tuzilishiga ko'ra, être doué, -e ham "bo'lmoq" fe'lining semantik sohasiga kiradi. Bunday holda biz borlik va egalik tushunchalarining qayta kodlanishini, chaqiruvni kuzatamiz: biror narsa bo'lmoq – biror narsaga ega bo'lmoq [3: 74]. Yana bir fe'l – *jouir* egasi uchun foydali yoki yoqimli bo'lgan har qanday sifatga, zavq va foyda keltiradigan narsa (sog'liq, jismoniy tayyorgarlik va hokazolar)ga ega bo'lishni anglatadi. *Bénéficier* fe'li (*jouir* fe'lidan ancha kuchliroq) egalik qilishning foydasi va bu foydani ajratib olishni ta'kidlaydi. E'tibor berilsa, ushbu fe'l leksik guruhi tarkibida "egalik, egalik qilish" va ayni paytda "foydalanish, foyda olish" tushunchasi ham mavjud. Leksik guruhning oxirgi a'zosi – *disposer* fe'li mulkni o'z xohishiga ko'ra (vaqt, istalgan miqdordagi pul va hokazo) tasarruf etish qobiliyatini anglatadi. Bundan tashqari, bu fe'l "tartibga solish, biror narsani tayyorlash" ma'nosini saqlab qolgan bo'lib, ikkita leksik guruhga kiritilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, "olamning lisoniy manzarasi" atamasi metaforadan boshqa narsa emas. Chunki u haqiqatda ma'lum bir milliy jamoaning noyob ijtimoiy-tarixiy tajribasini qayd etadigan milliy tilning o'ziga xos xususiyatlarini odamlar uchun yaratadi. Bu tilda so'zlashuvchilar obyektiv mavjudlikdan farq qiladigan boshqa, noyob dunyoning emas, balki obyektlar, jaryonlar, hodisalarning milliy ahamiyati va ularga nisbatan tanlangan munosabat bilan belgilanadigan dunyoning o'ziga xos tasviridir. Binobarin, har bir til so'zlovchilar ongida iz qoldiradigan va ularning dunyo haqidagi tasavvurini shakllantiradigan o'ziga xos tizimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь: ок. 200000 слов и словосочетаний – 5. Изд.стер. – М.:Рус.яз., 1998. – 843 с.
2. Маслова В.А. Лингвокультурология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Академия, 2001.
3. Муратова Е.Н., Сенцов А.Э. Выражение концепта «народ» в русском языке // Молодой ученый, 2011, №10 (2).
4. Мурзаева В.В., Тумакова Н.А. Роль мотивационного фактора в изучении иностранного языка // Молодой ученый, 2015, №8 (88).
5. Рахилина Е.В. Когнитивный анализ предметных имен: семантика и сочетаемость. – М.: Русские словари, 2008.